

የሰ/መ/ቁ.162776

ታህሳስ 26 ቀን 2011 ዓ.ም.

ዳኞች - ተክሊት ይመስል

ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

ቀነአ ቂጣታ

ተሾመ ሽፈራው

ፀሐይ መንክር

አመልካች - አቶ ሰለሞን መርደኪዮስ- ቀረቡ።

ተጠሪ - አቶ ሲሳይ ለበኔ- አልቀረቡም።

በዚህ መዝገብ የተያዘውን ጉዳይ ከሰ/መ/ቁ 162774 ጋር በማጣመር መርምረን የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ፍ ፡ ር ፡ ድ

ለሰበር አቤቱታዎቹ መቅረብ ምክንያት የሆነው ክርክር የተጀመረው ተጠሪ በአመልካች ላይ በደቡብ ክልል አርባ ምንጭ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ባቀረቡት ክስ ነው።

ተጠሪ ባቀረቡት ክስ፡- ከገኔ ዩናይትድ የመኪና አስመጪ ኃ/የተ/የግ/ማህበር ጋር በነበረን ውል መሰረት ቅድመ ክፍያ ብር 160,000.00 (መቶ ስድሳ ሺህ) በመክፈል ሚኒባስ መኪና ለመውሰድ ስጠባበቅ ድርጅቱ የኢኮኖሚ ችግር ገጥሞት ሊፈጽም ባለመቻሉ የአሁኑ አመልካች ለድርጅቱ ከሚከፍለው ብር 254,000.00 (ሁለት መቶ ሃምሳ አራት ሺህ) ውስጥ የእኔን ገንዘብ ሊከፍል የዕዳ ማስተላለፍ ውል አድርገናል። ነገር ግን አመልካች ብር 4,000.00 (አራት ሺህ) ብቻ ከፍሎ ሌላውን ስልላከፈለ ቀሪውን ብር 156,000.00 (መቶ ሃምሳ ስድስት ሺህ) ከህጋዊ ወለድ ጋር እንዲሁም በውሉ ከተመለከተው ብር 50,000.00 (ሃምሳ ሺህ) መቀጮና ክርክሩ ካስከተለው ወጪና ኪሳራ ጋር እንዲከፍል ይወሰንልኝ በማለት ዳኝነት መጠየቃቸውን የሚያሳይ ነው።

አመልካች ለክሱ በሰጡት መልስ በውሉ መሰረት የዕዳ መክፈያ ጊዜ ገና ወደፊት ነው፤ በየሳምንቱ ብር 2,000.00 (ሁለት ሺህ) ለመክፈል የተስማማን ሲሆን የሁለት ሳምንት ብር 4,000.00 (አራት ሺህ) እንደከፈልኩ ውሉ እንደተቋረጠ አድርጎ መክሰሱ

ያላግባብ ነው፤ ዕዳው በአንድ ጊዜ የሚከፈል ሳይሆን በ80 ሳምንታት የሚከፈል ነው፤ መኪናዬ ላይ የደረሰው ብልሽት ለውሎ አለመፈጸም ምክንያት መሆኑን እያወቀ ክስ መመስረቱም ያላግባብ ነው፤ ስለሆነም በየሳምንቱ ብር 2,000.00 (ሁለት ሺህ) እየከፈልኩ ዕዳውን እንድጨርስ ይወሰን በማለት ተከራክረዋል።

ጉዳዩ በዚህ መልኩ የቀረበለት የስር ፍርድ ቤት ክርክርና ማስረጃውን መርምሮ እንደውሎ ግዴታውን ያልተወጣ ተከላኝ ስለመሆኑ በማስረጃ ስለተረጋገጠና ተከላኝ በመኪናው መበላሸት ምክንያት እንደውሎ አለመፈጸሙን የገለፀ ቢሆንም ስለመኪናው መበላሸት በውሎ ላይ ያልተገለፀ በመሆኑ መከላከያ ሊሆን አይችልም፤ በሌላ በኩል በውሎ አንቀጽ 6 መሰረት መቀጮ ብር 50,000.00 ሊከፍል እንደሚገባ የተመለከተ ቢሆንም ይህ የመቀጮ ገንዘብ የተጋነነ እና ለህግና ለሞራል ተቃራኒ በመሆኑ ሊሻሻል ይገባል በማለት ተከላኝ (የአሁን አመልካች) ያልከፈሉትን ብር 156,000.00 ከ9% ወለድ ጋር እንዲከፍሉ እንዲሁም ከላኝ የወጪና ኪሳራ ዝርዝር እንዲያቀርቡ በማለት ወስኗል።

በዚህ ውሳኔ ላይ የአሁን ተጠሪ በውል የተመለከተው የመቀጮ ገንዘብ እንዲከፈል አለመወሰኑን በመቃወም የይግባኝ ቅሬታቸውን ለጋሞ አካባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበዋል። ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ተከላኝ የውል ግዴታውን በአግባቡ አለመወጣቱ በማስረጃ ከተረጋገጠ በኋላ በውል የተመለከተው መቀጮ ሊከፈል አይገባም መባሉ አላግባብ ነው በማለት የስር ፍርድ ቤት ያሳለፈውን ውሳኔ አሻሽሎ በውላቸው የተቀመጠውን ብር 50,000.00 አመልካች ለተጠሪ እንዲከፍል ወስኗል።

አመልካች ይህን ውሳኔ በመቃወም ቅሬታቸውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርበው ችሎቱም ጉዳዩን መርምሮ የከፍተኛው ፍርድ ቤት ያሳለፈውን ውሳኔ በመሻር የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ውሳኔን አጽንቷል።

በዚህ ውሳኔ ላይ የአሁን ተጠሪ ቅሬታቸውን ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት አቅርበዋል። የሰበር ችሎቱ የግራቀኝን ክርክር መርምሮ የሥር ፍርድ ቤቶችን ውሳኔ በማሻሻል አመልካች ዋናውን ገንዘብ ብር 156,000.00 እና በውላቸው የተስማሙበትን ብር 50,000.00 ለተጠሪ ሊከፍሉ ይገባል፤ መቀጮ እንዲከፍሉ የተወሰነ በመሆኑ ወለድ 9% ሊከፍሉ አይገባም በማለት ወስኗል።

የሰበር አቤቱታው ለዚህ ፍርድ ቤት የቀረበው ይህን በመቃወም ነው። አመልካች ነሐሴ 18/2010 ዓ.ም ባቀረቡት አቤቱታ ገና ወደፊት ሰማንያ ሳምንት የክፍያ ጊዜ ላለው ዕዳ መቀጮ እንድክፍል መወሰኑ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት በመሆኑ የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሳኔ ተሽሮ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሳኔ እንዲፀና ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል።

ጉዳዩ ለሰበር ችሎት እንዲቀርብና ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት የተደረገ ሲሆን ተጠሪ ጥቅምት 29/2011 ዓ.ም በተፃፈ መልስ ውሳኔ የተሰጠው በመካከላችን የተደረገውን ውል እና የቀረበውን ማስረጃ መሰረት በማድረግ በመሆኑ እንዲሁም የሰበር ቅሬታው የተፈጸመውን የህግ ስህተት የሚያሳይ ባለመሆኑ ውድቅ ተደርጎ ውሳኔው እንዲፀና በማለት ተከራክረዋል። አመልካችም የመልስ መልስ አቅርበዋል።

በሌላ በኩል በሰ/መ/ቁ 162774 የተያዘው ጉዳይ የወጪና ኪሳራን የተመለከተ ነው። ተጠሪ በአርባ ምንጭ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የወጪ ዝርዝር አቅርበው ፍርድ ቤቱ ዝርዝሩን መርምሮ ውሳኔ ባገኘው አጠቃላይ ብር 206,000.00 ላይ የጠበቃ አበል 7% ብር 14,420.00፣ የዳኝነት ብር 4,850.00፣ የምስክር አበል ብር 100.00፣ የቴምብር ብር 52.00 በድምሩ ብር 19,422.00 (አስራ ዘጠኝ ሺህ አራት መቶ ሃያ ሁለት) የአሁን አመልካች ለተጠሪ እንዲክፍሉ ወስኗል። ይግባኝ የቀረበለት የጋሞ አካባቢ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የጠበቃ አበል አሻሽሎ 5% ብር 10,300.00 ሊሆን ይገባል በማለት ሌላውን ዝርዝር ተቀብሎ በአጠቃላይ ብር 15,302.00 (አስራ አምስት ሺህ ሶስት መቶ ሁለት) ወጪ እንዲተካ ወስኗል። የክልሉ ሰበር ችሎትም ይህን ውሳኔ ተቀብሎታል። በዚህ ውሳኔ ላይ አመልካች ነሐሴ 12/2010 ዓ.ም ለዚህ ፍርድ ቤት ባቀረቡት ቅሬታ የሥር ፍርድ ቤቶች የመቀጮውን ብር 50,000.00 አካተው የጠበቃ አበል እንዲታሰብበት ማድረጋቸው ስህተት ስለሆነ የጠበቃ አበል መታሰብ ያለበት ከዋናው ዕዳ ብር 156,000.00 ላይ ብቻ መሆን አለበት ተብሎ እንዲታረም ጠይቀዋል። ተጠሪ ውሳኔው እንዲፀና በመከራከር መልስ ሰጥተዋል።

ጉዳዩ ለምርመራ የተቀጠረው በዚህ ሁኔታ ሲሆን በበኩላችን ቅሬታ በቀረበባቸው ውሳኔዎች የተፈፀመ የህግ ስህተት መኖር አለመኖሩን መርምረናል።

እንደመረመርነው የዕዳ ማስተላለፍ ውል መደረጉና ስምምነት ከተደረገበት ገንዘብ ውስጥ አመልካች ብር 4,000.00 (አራት ሺህ) ብቻ ከፍለው ቀሪውን ብር 156,000.00 (መቶ ሃምሳ ስድስት ሺህ) ያልከፈሉ መሆኑ ግራ ቀኙን አላከራከረም።

አመልካች በስር ፍርድ ቤት ለክሱ በሰጡት መልስ ዕዳው በአንድ ጊዜ የሚከፈል ሳይሆን በ80 ሳምንታት የሚከፈል መሆኑንና በየሳምንቱ ብር 2,000.00 (ሁለት ሺህ) እየከፈልኩ ዕዳውን እንዲያጠናቅቁ እንዲደረግ ተከራክረው የነበረ ቢሆንም የስር ፍርድ ቤት ማስረጃውን ተመልክቶ ዕዳውን በአንድ ጊዜ እንዲከፍሉ ሲወስን የበኩላቸውን ይግባኝ ለበላይ ፍርድ ቤቶች አላቀረቡም። ለይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ቅሬታ ያቀረቡት የአሁን ተጠሪ ሲሆኑ ቅሬታቸውም በውል የተመለከተው የመቀጮ ገንዘብ እንዲከፈል አለመወሰኑን የተመለከተ ነበር። ስለሆነም የአሁን አመልካች ገና ወደፊት ሰማንያ ሳምንት የክፍያ ጊዜ ያለው ዕዳ ነው በማለት በዚህ ፍርድ ቤት ያቀረቡትን ክርክር የምንቀበለው አይሆንም።

ይልቁንም የዚህን ፍርድ ቤት ውሳኔ የሚጠይቀው ቀዳሚ ጭብጥ እንደውሉ እንዲፈጸም እንዲሁም የመቀጮ ገንዘብ እንዲከፈል የተሰጠው ውሳኔ ህጉን የተከተለ መሆን አለመሆኑ ነው። ተጠሪ በሥር ፍርድ ቤት ባቀረቡት የዳኝነት ጥያቄ ያልተከፈላቸው ቀሪ ብር 156,000.00 (መቶ ሃምሳ ስድስት ሺህ) ከህጋዊ ወለድ ጋር እንዲሁም በውሉ ከተመለከተው ብር 50,000.00 (ሃምሳ ሺህ) መቀጮ እንዲከፈላቸው ጠይቀዋል። የሥር ፍርድ ቤቶች የተለያየ ውሳኔ የሰጡ ሲሆን ጉዳዩን በመጨረሻ የተመለከተው የክልሉ ሰበር ችሎት አመልካች ዋናውን ገንዘብ ብር 156,000.00 እና በውላቸው የተስማሙበትን ብር 50,000.00 መቀጮ ለተጠሪ ሊከፍሉ ይገባል ነገር ግን መቀጮ እንዲከፍሉ የተወሰነ በመሆኑ ወለድ 9% ሊከፍሉ አይገባም ብሏል።

የገደብ (የመቀጮ) ስምምነት በተደረገ ጊዜ ባለገንዘቡ ተቃራኒ ስምምነት ከሌለ በቀር ውሉ እንዲፈጸም እንዲሁም የመቀጮ ገንዘብ እንዲከፈል ለመጠየቅ የሚችል ስለመሆኑ በፍ/ብ/ህ/ቁ 1890(1) ሥር የተደነገገ ሲሆን በዚህ ረገድ ባለገንዘቡ ያለው መብት ግን የተገደበ መሆኑን ከፍ/ብ/ህ/ቁ 1890(2) መገንዘብ ይቻላል።

በፍ/ብ/ህ/ቁ 1890(2) እንደተመለከተው፡-

“ኪሳራው የተወሰነው ለሥራው አፈፃፀም መዘግየት ብቻ ወይም ለተጨማሪ ግዴታዎች አለመፈፀም ካልሆነ በቀር ባለገንዘቡ ውሉ እንዲፈፀምና (ገደቡን) መቀጮውንም እንዲቀበል ሁለቱንም በአንድ ጊዜ ለመጠየቅ አይችልም” ።

የድንጋጌው የእንግሊዝኛ ቅጅም፡--

“He may not require both the enforcement of the contract and the penalty unless the penalty was provided in respect of delay or the non-performance of a collateral obligation” በማለት ይደነግጋል።

ከፍሲል ከተጠቀሰው ድንጋጌ መረዳት እንደሚቻለው በፍ/ብ/ህ/ቁ 1890(1) የተመለከተው ድንጋጌ ተጠቃሚ ለመሆን መቀጮ የሚከፈለው የውሉ መዘግየት ወይም ተጨማሪ ግዴታዎች ካሉ የእነዚህ አለመፈፀም የመቀጮውን ክፍያ የሚያስከትል ሲሆን ነው። በተያዘው ጉዳይ ግራቶች ባደረጉት ስምምነት የውል ግዴታውን ያልተወጣ ወገን ውሉን ላከበረው ወገን መቀጮ ብር 50,000.00 ለመክፈል የተስማሙ መሆናቸውን ከስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መገንዘብ የሚቻል ሲሆን ይህ በመዘግየት የሚከፈል ኪሳራ ስለመሆኑና ከተጨማሪ ግዴታዎች አለመፈፀም ጋር የሚያያዝ ስለመሆኑ በማረጋገጥ የተሰጠ ውሳኔ የለም። ይህ በሆነበት ሁኔታ ዋናው ዕዳ ተከፍሎ እንደውሉ እንዲፈፀም እና መቀጫ (ገደብ) ብር 50,000.00 (ሃምሳ ሺህ) እንዲከፈል መወሰኑ የፍ/ብ/ህ/ቁ 1890(2) ድንጋጌን እና የውሉን ይዘት እንዲሁም የግራቶችን ክርክር መሰረት ያደረገ ባለመሆኑ መቀጮ እንዲከፈል የተሰጠው የውሳኔ ክፍል የህግ ስህተት የተፈፀመበት ነው ብለናል።

በሌላ በኩል ክርክሩ ያስከተለውን ወጪ በተመለከተ የሥር ፍርድ ቤቶች የመቀጮውን ብር 50,000.00 አካተው የጠበቃ አበል እንዲታሰብበት ማድረጋቸው ተገቢ ስለማይሆን የጠበቃ አበል 5% መታሰብ ያለበት በዋናው ዕዳ ብር 156,000.00 ላይ መሆን አለበት ብለናል። ስለሆነም ተከታዩንም ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በደቡብ ብ/ብ/ህ/ክልል መንግስት የአርባ ምንጭ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 22052 በ29/01/2009 ዓ.ም፤ የጋሞ አካ/ክፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 32690 በ27/04/2010 ዓ.ም፤ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 22190 በ18/07/2010 ዓ.ም እንዲሁም የክልሉ ሰበር ችሎት በሰ/መ/ቁ 26735 በ20/11/2010 ዓ.ም የሰጡት ውሳኔ በፍ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 348/1/ መሠረት ተሻሻሏል።

2. አመልካች ዋናውን ዕዳ ብር 156000.00 (መቶ ሃምሳ ስድስት ሺህ) የሥር ፍርድ ቤት ውሳኔ ከሰጠበት ከ29/01/2009 ዓ.ም ጀምሮ ዕዳው ተከፍሎ እስካለቀበት ድረስ ከሚታሰብ 9% ወለድ ጋር እንዲከፍሉ በማለት ወስነናል።
3. ክርክሩ ያስከተለውን ወጪ በተመለከተ የአርባ ምንጭ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 22858 በ06/07/2010 ዓ.ም፤ የጋሞ አካ/ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ 33355 በ26/08/2010 ዓ.ም፤ እንዲሁም የክልሉ ሰበር ችሎት በሰ/መ/ቁ 27034 በ30/11/2010 ዓ.ም የሰጡት ውሳኔ ተሻሽሏል። ውሳኔ ባገኘው ብር 156,000.00 (መቶ ሃምሳ ስድስት ሺህ) ላይ የጠበቃ አበል 5% ብር 7800.00፣ የዳኝነት ብር 4,850.00፣ የምስክር አበል ብር 100.00፣ የቴምብር ብር 52.00 በአጠቃላይ የአሁን አመልካች ብር 12,802.00 (አስራ ሁለት ሺህ ስምንት መቶ ሁለት) ወጪ ለተጠሪ እንዲተኩ ወስነናል።
4. ሌላውን ወጪና ኪሳራ ይቻቻሉ።
5. በዚህ መዝገብ የተሰጠው ውሳኔ ተገልብጦ ከሰ/መ/ቁ 162774 ጋር ይያያዝ።
መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።